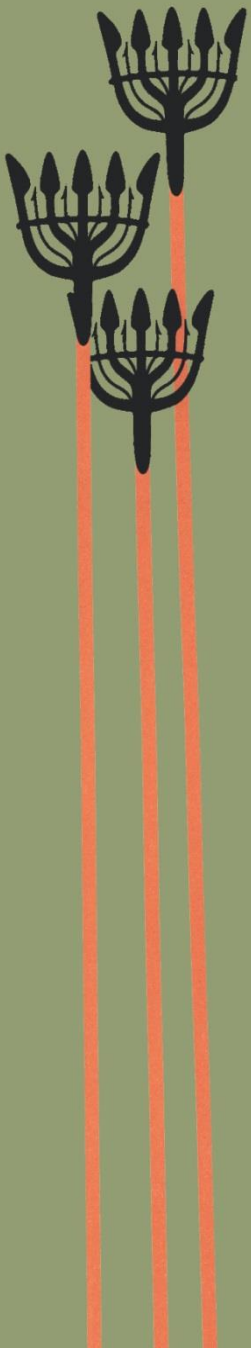

BLEKINGE MUSEUM

Rapport 2020:11

Västernäs, Senoren Arkeologisk efterundersökning 2019

Ramdala socken,
Karlskrona kommun

Mikael Henriksson
med bidrag av
Stefan Flöög

Rapport 2020:11

Västernäs, Senoren Arkeologisk efterundersökning 2019

Ramdala socken
Karlshamns kommun

Mikael Henriksson
med bidrag av
Stefan Flöög

Blekinge museum

Borgmästaregatan 21
371 35 Karlskrona

Växel: 0455-30 49 60 vardagar 8-16
Reception: 0455-30 49 85

www.blekingemuseum.se

© 2020 Blekinge museum

Omslagsfoto: Exploateringsschakt 2019. Fotografi mot Ö av Mikael Henriksson

© Lantmäteriverket, Gävle. Dnr i2018/00107, LMV.

Västernäs, Senoren. Arkeologisk efterundersökning 2019.

Innehåll

Västernäs, Senoren. Arkeologisk efterundersökning 2019.	5
Bakgrund	5
Undersökningens syfte	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Metod	7
Resultat	8
Diskussion	10
Figurförteckning	10
Administrativa uppgifter	11
Källförteckning	11
Övriga källor	11
Bilagor	12

Bakgrund

Den 29 november 2019 kontaktades Blekinge museum via telefon av PEAB. I samband med grävningar för VA-nedläggning på ön Senoren i Karlskrona kommun hade företagets personal påträffat spår av fornlämningsliknande karaktär i ett schakt. Blekinge museum vidarebefordrade uppgifter kring situationen till Länsstyrelsen, varefter det uppdrogs åt Länsmuseet att genomföra en arkeologisk efterundersökning på platsen. Denna utfördes samma dag och bekostades genom det statliga 7:2-anslaget. Föreliggande rapport utgör en redovisning av efterundersökningens resultat.

Fig. 1 – Fyndplatsen på Senoren, markerad med svart stjärna på Översiktskartan

Undersökningens syfte

Den arkeologiska undersökningen 2019 genomfördes i enlighet med Länsstyrelsens beslut 431-5449-2019. Målsättningen var att genom en utvärderande schaktkontroll undersöka fornlämningsituationen och samtidigt samla in och datera ett eventuellt förekommande fynd- och analysmaterial. Ett övergripande syfte med insatsen var att om möjligt komplettera ett rådande kulturhistoriskt kunskapsläge för närområdet avseende såväl historisk som förhistorisk tid.

Topografi och fornlämningsmiljö

Senoren ligger 7,5 km OSO om Karlskrona tätort (fig.1), och utgör en av de större öar som omgärdar staden mot Östersjön. Ön präglas av såväl åkermarker och sammanhängande skogspartier. Just där bebyggelsen för den helt närliggande byn Västernäs vidtar, utgörs berggrunden av amfibolit, men för Senoren i övrigt dominerar gnejs och framför allt granit. Jordarten består uteslutande av morän och sandig morän.

Ett flertal bebyggelsehistoriska spår i form av boplatser och lösfynd från neolitisk tid finns på ön. Äldre gravar i form av hällkistor finns belagda vid Ekenäs och Torp. Gravspår från järnålder finns bevarade på den nordvästra delen av ön, och vid Torp hittades den guldraketeat som finns i Statens Historiska Museum i Stockholm (SHM 21468).

Fig. 2 – Fyndplatsen placering vid Västernäs enligt Ortofotot

Lokala omnämmanden visar på en vårdkaseplats på öns sydöstra del och mot norr en plats knuten till seglation (Kuggavik/Kuggaviks Backe 1777). Senoren finns med på den s.k. ölistan i Kung Valdemars jordebok, vilket innebär att den danske kungen åtminstone under tidigt 1200-tal hade fast egendom någonstans på ön (Nielsen 1873 resp. Aakjaer 1926). Tre byar finns belagda under historisk tid. Västernäs och Östernäs hade vardera sex gårdar och byn torp omfattade fyra gårdar redan vid den danska tidens slutskede (Skansjö & Tuvestrand 2007).

Det har endast genomförts få och relativt begränsade arkeologiska undersökningar på Senoren. En sådan utfördes av Blekinge museum 1996 vid Brofästet, ca 500 m nordost om Västernäs by. Utredningsarbetet bekräftade då delar av en neolitisk boplats (Persson 1996). I övrigt har arkeologiska insatser tidigare inte minst fokuserat på att dokumentera spår av vikingatida och/eller medeltida farledsspår kring Senoren och närliggande del av skärgården (Svanberg 1995)

Metod

Den aktuella undersökningen fokuserade initialt på en okulär efterbesiktning av den del av PEAB:s schakt inom vilken den arkeologiska observationen gjorts. Denna plats låg i direkt övergång mellan brukad mark och bebyggelsen för Västernäs by (fig.2 resp fig.3). Efter fotodokumentation skedde en kompletterande framrensning med hjälp av grävmaskin av ytan kring fyndplatsen. Närmare undersökning gjordes genom handgrävning varvid insamling av analysmaterial i form av trädelar och jordfyllning utfördes. Lägesbestämning skedde genom manuell inprickning mot Ortofotot och övrig dokumentation utfördes genom digitalfotografering. Under rapportarbetet utfördes dendrokronologisk analys av Hans Linderson, Lunds Universitet och makrofossilanalys av Per Lagerås, Arkeologerna vid Statens Historiska Museer. Rektifiering och analys av historiskt kartmaterial utfördes i ArcGIS av Stefan Flöög, Blekinge museum.

Fig. 3 – Fyndplatsen vid Västernäs, foto mot sydost

Resultat

Vid ankomsten till fyndplatsen förevisade PEAB:s personal lämningsspåren i schaktet samt redan uppgrävt material. Enstaka upp till 0,40 m stora stenar liksom delar av träbitar hade samlats in. Mot södra schaktväggen stack trämaterial upp *in situ* (fig.4). Den kvarvarande konstruktionen gick att avgränsa tämligen omgående vid rensningsarbetet. Stora mängder vatten trängde dock fram i schaktet, vilket gjorde jordmassorna svårhanterliga. En fodring bestående av upprättstående plankbitar dokumenterades. Dessa var placerade i dubbla skikt och det som inte förstörts vid ledningsschaktningen bildade ännu en halvcirkel om ca 50 cm i diameter. Brädornas överkant låg drygt 0,5 m under nutida marknivå.

Fig. 4– Detaljbild av brunnskar *in situ*.

Inuti den kvarstående halvcirkeln påträffades ett torvigt material med inslag av mindre pinnar och stenar. Vid PEAB:s initiala genomschaktning påträffades även en del av en djurkäke. Jordprov togs ur konstruktionens inre, för eventuell makrofossilanalys. Därutöver samlades ett representativt trämaterial in för möjlig denrokronologisk analys. Materialets utseende och placering *in situ* föranledde en tolkning redan i fält om att det rörde sig om en nedsatt trätunna som fått tjäna som brunnskar. Utifrån PEAB:s beskrivning samt gjorda observationer, kunde det påträffade stenmaterialet tolkas ha haft en stabiliserande verkan för en brunnskonstruktion.

Den dendrokronologiska analysen fokuserade på trämaterial från såväl den inre konstruktionen som det utomliggande, stabiliserande skiktet av laggstavar (bilaga 1 och 2). Av resultaten framgick att träffbilden var god och att den inre strukturen utgjordes av en tunna vars laggstavar sannolikt tillverkats ur ett gemensamt bestånd. Avverkningstiden kunde fastställas till vinterhalvåret 1308/1309 samt att det geografiska ursprunget var dagens norra Polen. Det utomliggande trämaterial visade på en avverkning i juni 1313, någon stans i sydostligaste nuvarande Sverige. Mot bakgrund av det stöttande virkets färskhet och lokala ursprung är Hans Lindersons bedömning att brunnen konstruerats under andra halvan av 1313 eller påföljande år (bilaga 2).

Fig5 – Detaljbild av tillvarataget trä från den yttre brunnskonstruktionen.

Även makrofossilanalysen genererade ypperliga resultat i form av välbevarade fröer och växtmaterial samt enstaka fiskfjäll. Artlistan speglar vegetation i ett beteslandskap och på strandängar samt i viss mån odling och insamling (bilaga 3). Per Lagerås lyfter särskilt fram fröerna av lin och hampa som något som rimligen odlats här och knyter an till 1300-talets byliv. På hela taget hävda Lagerås att materialets bredd ger en intressant inblick i den lokala miljön och ekonomin under 1300-talets början (bilaga 3).

Endast två föremål tillvaratogs i slutändan från den undersökta brunnen. Det ena var ett fragment av en provtagen laggstav (fig.5) och den andra en del av en djurkäke (fig.6), vilken visade sig härröra från omkring 1,5 år gammal får eller en get (muntligen Ola Magnell, Arkeologerna vid Statens Historiska Museer).

Fig6 – Tillvaratagen djurkäke får/get.

Rektifiering av storskifteskartan för Västernäs från 1759 gav en tillfredsställande träffbild (bilaga 4a-b) varefter den historiska bytomten kunde registreras i Fornreg under beteckning L2020:8521 respektive L2020:8522.

Diskussion

Resultaten från den arkeologiska efterundersökningen kan med god marginal sägas ha uppnått önskad måluppfyllnad. Genom en kombination av fältinsats och analytiskt efterarbete har ny kunskap erhållits avseende platkontinuiteten för byn Västernäs samt i viss mån den medeltida byns ekonomi och dess kringliggande landskapsrum. Uppdragets ringa volym och besvärliga förutsättningar ger perspektiv på potential hos även begränsade ”ambulansutryckningar”. Efterundersökningen har även speglat hur lite som är känt kring kulturhistorien för en by av detta slag, på en av de större öarna i Karlskrona skärgård. Fortsatt kunskapsuppbyggnad på Senoren bör inbegripa en kombination av fördjupade kartstudier och systematiska fältinventeringar.

Figurförteckning

- Fig. 1 – Fyndplatsen och Senoren i förhållande till Karlskrona tätort på Översiktskartan
- Fig. 2 – Fyndplatsens placering på den nordvästra delen av Senoren
- Fig.3 – Fyndplatsens placering i schaktet. Foto mot sydost.
- Fig.4 – Detaljbild av brunnskar *in situ*.
- Fig.5 – Detaljbild av tillvarataget trä från den yttre brunnskonstruktionen
- Fig6 – Tillvaratagen djurkäke får/get

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-5449-2019
Undersökningstid:	2019-11-29
Personal:	Mikael Henriksson, Blekinge museum.
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Koordinater för fyndplats:	SWEREF 99 TM N, E: 6221286 545715
Dokumentation:	Mätdata och digitala fotografier förvaras på Blekinge museum.
Fynd:	Blm 29600:1-2
Kartanvändning: LMV	LMV Ärende . Dnr i2018/00107, ©LMV 2020

Källförteckning

Aakjaer, S. 1926-1943. Kong Valdemars Jordebog. 1. Text. Udgivet af Samfund til Udgivelse af Gammel Nordisk Litteratur. Köpenhamn

Nielsen, O. (red.) (1873). *Liber census Danica: kong Valdemar den Andens Jordebog*. København: Gad

Persson, T. 1996. Brofästet Senoren 32:1. Arkeologisk utredning. Blekinge läns museum. Rapport 1996. Karlskrona

Skansjö, S. & Tuvestrand, B. (red.) 2007. Decimantboken 1651 för Skåne, Blekinge och Bornholm. *Skånsk senmedeltid och renässans* : 21. Skriftserie utgiven av Vetenskapssocieteten i Lund i samarbete med Landsarkivet i Lund. Lund 2007.

Svanberg, F. 1995. *Marina spärranläggningar i östra Blekinge. Nya undersökningar 1995 och sammanställning av arkeologiskt arbete 1966-1974*. Blekinge läns museum. Rapport 1995. Karlskrona

Övriga källor

Lantmäteristyrelsens arkiv I27:26:2 Storskifte på åker och äng till Västernäs på Senoren Nr 11-16, Ramdala socken.

Mejlkontakt Ola Magnell, Arkeologerna vid Statens Historiska Museer
2020-09-07

Bilagor

Bilaga 1 – Översiktfoton laggstavar

Bilaga 2 – Dendrokronologisk analys

Bilaga 3 – Makrofossilanalys

Bilaga 4 – Kartöverlägg för registrering av bytomt för byn Västernäs

Bilaga 1a och 1b – Trämateriel innan dendrokronologisk analys

1a

1b

2 maj 2020

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2020:33
Hans Linderson**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV EN BRUNN MELLAN
VÄSTERNÄS OCH NORRA BROFÄSTET PÅ SENOREN, KARLSKRONA****Uppdragsgivare:** Mikael Henriksson, Blekinge museum, borgmästaregatan 21, 37135 Karlskrona**Område:** Karlskrona, Senoren **Prov dendro nr:** 77471-77479 **Antal sågprov:** 9-1**Dendrokronologiskt objekt:** tunnan prov 5-9, ”stött-brädor” 1-4**Resultat:**

Dendro nr:	Provnr; Be-skriv-ning	Träd-slag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta års-ring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Kommentarer (mer vågat dateringsförslag inom parantes)
77471	1	Ek	30+ew	Sp 10 W			
77472	2	Ek	68+ew	Sp 18 W	1312+ew	Juni 1313	
77473	3	Ek	75+ew	Sp 18 W	1312+ew	Juni 1313	
77474	4	Ek					avstås
77475	5	Ek	77	Sp 11 W	1308	V 1308/09	
77476	6	Ek	109	Sp 14 W	1308	V 1308/09	
77477	7	Ek	110+ngr	Sp 5 nära W	1307±1	1308 ± 2	
77478	8	Ek	95	Sp 2 W	1296	1303-1317	1303-1310
77479	9	Ek	94	Sp 2 W	1300	1307-1321	1307-1312
band		En	6				<i>Juniperus communis</i>
botten		Hassel	9				<i>Corylus avellana</i>

Kommentarer till ovanstående resultattabell**Stavar från en tunna prov 5-9**

Stavarna är uttagna radiellt ur stockarna, från 10-20 årsringar från mörken till vankanten. Således är hela splinten kvar på staven. Virket är avverkat **vinterhalvåret 1308/09 (augusti 1308-maj 1309)** i dagens **norra Polen**. Några prov uppvisar en bredare felmarginal men täcker denna skarpa datering, vilket även för dessa är den mest sannolika fällningstiden. Samtliga prover korrelerar dendrokronologiskt så väl att, de är sannolikt hämtade från ett gemensamt bestånd. Virket dateras tydligt mot några tunnor funna i Falsterbo (dendrorapport 2015:57) särskilt ”tunna 7” vars virke dock är avverkat cirka 30 år senare.

Stavar eller tak/vägg-spån sittande utanför ”tunna prov 5-9”, prov 1-4

Detta virke är uttaget på samma sätt som ovan beskrivet. Men de avviker genom att uppvisar hål mitt på och saknar spår för tunnlock. Virket är avverkat i **juni 1313 i sydöstligaste Sverige**, i storleksordningen områdena Blekinge, sydöstra Småland och Öland. Det kan således vara helt lokalt virke.

En tolkning är att man återanvänt en minst fem år gammal tunna för användning till brunn. Denna har stöttats utvändigt av virke som är relativt nytillverkade (prov 1-4), vilket indikeras av att splinten inte har torkat när de sattes i brunnskonstruktionen. Min bedömning är att konstruktionen är uppförd andra halvan av år 1313 eller möjligen närmast följande år.

Vedbestämning av band och fynd i brunnen

Bandet är av en sexårig **enestam/gren/rot** 10 mm i diameter. **Hassel** stam/gren 25 mm diameter funnen i brunnsbotten.

Beskrivning av tabellen ovan

"Dendroidentitetsnummer", är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

"Antal år", årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med "+n".

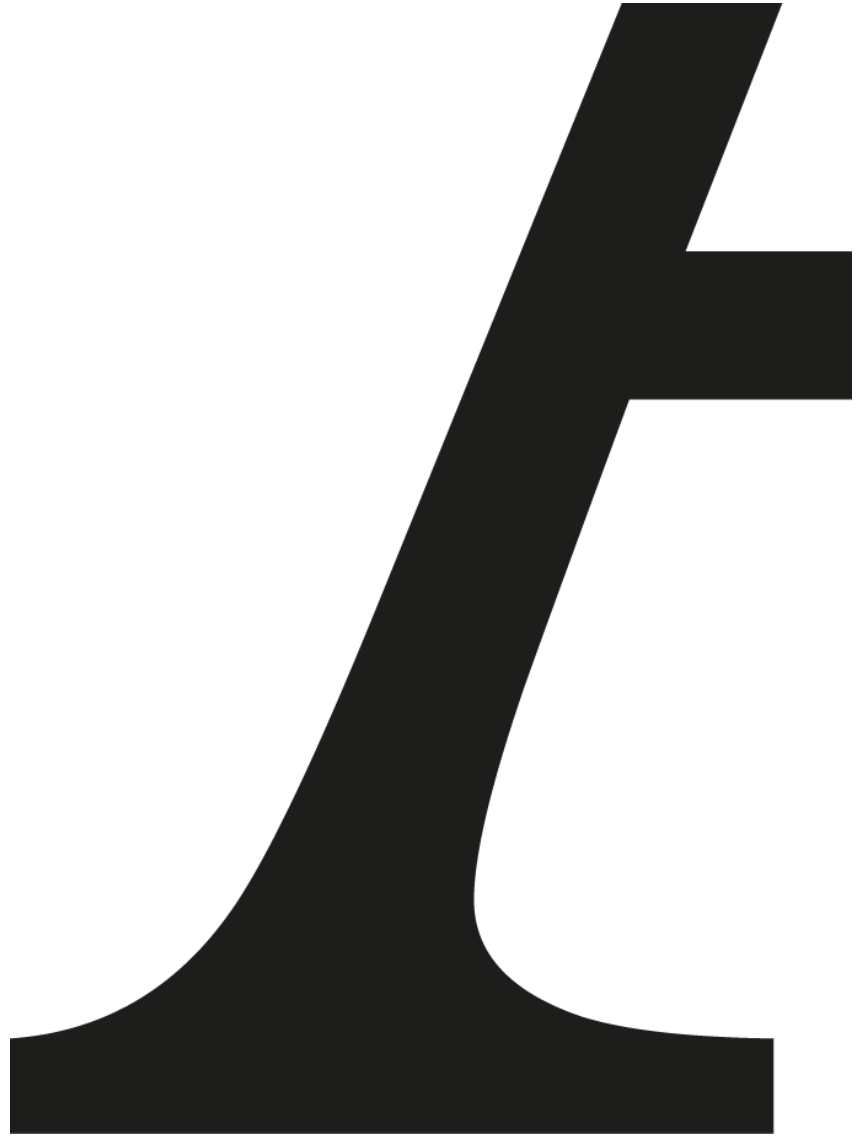
I samma kolumn förekommer någon gång noteringen "ew" eller "lw" dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

"splint, vankant, bark" indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). "nära vankant" uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten ("ej sp") anges en så kallad "efterdatering" (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges $sp=0$ menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

"Datering av yttersta årsring i provet", är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges "ej datering". Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

"Beräknat fällningsår" här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

I kolumnen längst till höger har dateringar med högre precision angivits i denna rapport har det mest vanliga antalet årsringar som uppträder i splinten för det specifika provet.

Arkeobotanisk analys av en medeltida brunn i Västernäs, Senoren, Blekinge

Per Lagerås

Rapport, 2020-08-14

Arkeologerna

Statens historiska museer

Våra kontor

Linköping

Lund

Möndal

Stockholm

Uppsala

Kontakt

Per Lagerås

+46-10-480 82 51

per.lageras@arkeologerna.com

www.arkeologerna.com

Inledning

I samband med markarbete i Västernäs, på ön Senoren i Blekinge, upptäcktes rester av en brunn (6221286, 545715 SWEREF99 TM). Brunnen undersöktes arkeologiskt av Blekinge museum. Den hade en brunnskorg av två återanvända trätunnor, vilka dendrokronologiskt kunde dateras till början 1300-talet. För den yngre av de två tunnorna kunde fällningsåret preciseras till 1313 (Linderson opubl.). Brunnsens användningstid bör ha varit någon gång under första hälften av 1300-talet.

Ett prov från den humösa brunnsfyllningen togs för arkeobotanisk analys. Analysen utfördes av undertecknad vid Arkeologerna, Statens historiska museer, på uppdrag av Mikael Henriksson, Blekinge museum. Resultatet presenteras i denna rapport.

Metod

En volym av 0,3 liter silades med fint nät (maskvidden 0,4 mm) och silatet analyserades i detalj. Som ett komplement silades 1,4 liter med grovt nät (maskvidden 2,0 mm) och screenades efter större växtmakrofossil. Allt material förvarades i vatten och analyserades i stereolupp med förstoringen $\times 6-60$. Vid bestämningsarbetet användes en referenssamling av recenta fröer vid Arkeologerna, Lund, samt gängse bestämningslitteratur.

Resultat och tolkning

Allmänt

Provet var mycket rikt på välbevarade fröer och annat växtmaterial. Materialet var oförkolnat (endast enstaka träkolsfragment förekom) och hade bevarats tack vare den fuktiga och syrefria miljön i brunnsedimentet, vilket bromsat nedbrytningen. Analysen inriktades på fröer och andra identifierbara växtmakrofossil. Sammanlagt 571 växtmakrofossil av 51 olika arter noterades. Det fullständiga resultatet presenteras i Tabell 1.

Miljöbild

Artsammansättningen i provet dominerades dels av strand- och gräsmarksväxter, dels av ogräs och ruderväxter. Fröer eller andra växtmakrofossil av större träd saknades helt, vilket ger bilden av ett trädöst landskap. Enstaka taggar av rosbuskar och tornar av slån/hagtorn noterades, vilket troligen speglar buskvegetation i betesmarker. De ganska kläna pinnar som påträffades i provet kan även de härröra från sådan buskvegetation. Bland noterade gräsmarksväxter kan nämnas gräs, starr, bergsyra, smörblomma, vildlin, grässtjärnblomma, rödklint och tistlar, samt ovan nämnda rosbuskar och slån. Bland mer utpräglade strandväxter kan nämnas havssälting, knappsäv/agnsäv, blåsäv, tåg, brunskära och besksöta. Tillsammans ger de bilden av betade strandängar och buskmarker.

Gruppen ogräs- och ruderväxter innehåller sådana arter som kan ha vuxit i åkermark eller på så kallad ruderväxtmark, det vill säga trampad och brukad mark kring hus och gårdar, längs vägar och stigar och liknande. Många av fröerna från denna kategori härrör troligen från vegetation närmast kring brunnen. Utpräglade åkerogräs i provet var däremot få och det finns inga säkra indikationer på åkermark i närområdet. Sädskorn, agnrester eller andra spår av sädeslag saknades också, men det är ett relativt vanligt förhållande i brunnar. Bland de många identifierade ruderväxterna kan nämnas baldersbrå, svinmolke, stillfrö, penningört, sandnarv, våtarv, mållor, kavelhirs, trampört, tomtskräppa, pilörter, nattskatta, brännässla och etternässla.

Odlade och andra nyttjade växter

Provet innehöll intressant nog flera fröer av hampa. Sådana är relativt sällsynta i arkeologiska sammanhang, men dyker upp ibland i brunnsprover från järnålder och historisk tid (Larsson & Lagerås

2015). Hampa odlades i första hand som spånadsväxt, och då inte minst för tågvirke i samband med skeppsbygge. Hampfröerna i brunnen visar att hampa har hanterats och möjligen odlats på Senoren.

Enstaka fragment av linfrökapslar visar att även lin har hanterats och möjligen odlats där. Liksom hampa odlades lin vid denna tid i huvudsak som spånadsväxt. Tillsammans ger det intryck av att odling eller rötning för fibertillverkning utförts på Senoren, även om direkta belägg, som lin- och hampblast, inte förekom i provet.

I frömaterialet fanns även vildväxande arter som troligen insamlats och nyttjats. En frukt av pors kan spegla insamling av pors till ölbrygging (pors var under medeltiden den dominerande öltillsatsen, innan humlen så småningom tog över). Pors är idag allmän i Blekinges inland men mer sällsynt i kustbandet (Fröberg 2006). Fröer av hallon och en slånkärna kan spegla hushållsavfall från insamling av ätliga bär. Detsamma gäller den ganska rikliga förekomsten av enbär och enkärnor.

Fröer av bolmört och kungsmymta kan spegla trädgårdsodling, men de kan även ha vuxit naturaliserade i omgivningen. Bolmört infördes till Skandinavien som medicinalväxt under järnåldern, men blev så småningom ett naturaliserat ogräs (Heimdahl 2009). Kungsmymta förekommer naturligt men har även odlats som kryddväxt.

Fisk

I provet noterades enstaka fjäll av abborrfisk. Tillsammans med en del av växtmaterialet bör fiskfjällen spegla hushållsavfall.

Sammanfattning

Analysen har gett intressant information om miljön och ekonomin på Senoren under början av 1300-talet. Landskapet var betespåverkat med trädfattiga buskmarker. Lin och hampa hanterades i hushållet och har möjligen odlats eller rötats lokalt. Vilda växter som insamlades (eller inhandlades) för konsumtion var pors, hallon, slån och enbär. Detsamma kan gälla medicinal- och kryddväxterna bolmört och kungsmymta, men dessa kan även ha odlats i trädgårdsland. Fiskfjäll av abborrfisk ger en koppling till fiske.

Tabell 1. Samtliga identifierade växtmakrofossil i brunnsprovet från Senoren.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Växtfamilj	Växtdel	Antal
Odlade växter				
Lin	<i>Linum usitatissimum</i>	Linaceae	Frökapsel	2
Hampa	<i>Cannabis sativa</i>	Cannabaceae	Frö	5
Insamlade/nyttjade				
Pors	<i>Myrica gale</i>	Myricaceae	Frukt	1
Bolmört	<i>Hyoscyamus niger</i>	Solanaceae	Frö	2
Kungsmymta	<i>Origanum vulgare</i>	Lamiaceae	Frö	1
Slån	<i>Prunus spinosa</i>	Rosaceae	Frö	1
Hallon	<i>Rubus idaeus</i>	Rosaceae	Frö	2
En	<i>Juniperus communis</i>	Cupressaciae	Frö	12
En	<i>Juniperus communis</i>	Cupressaciae	Barr	15
En	<i>Juniperus communis</i>	Cupressaciae	Bär	3
Strand-/gräsmarksväxter				
Brunskära	<i>Bidens tripartita</i>	Asteraceae	Frö	20
Rödclint	<i>Centaurea cf. jacea</i>	Asteraceae	Frö	1
Tistlar/piggtistlar	<i>Cirsium/Carduus</i>	Asteraceae	Frö	1
Grästhjärnblomma	<i>Stellaria graminea</i>	Caryophyllaceae	Frö	1
Knappsäv/agnsäv	<i>Eleocharis palustris/uniglumis</i>	Cyperaceae	Frö	1
Blåsäv	<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>	Cyperaceae	Frö	1

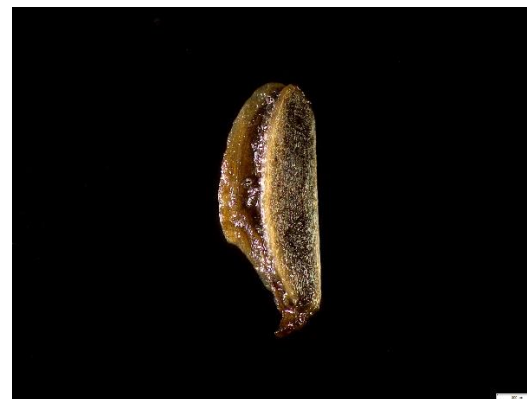
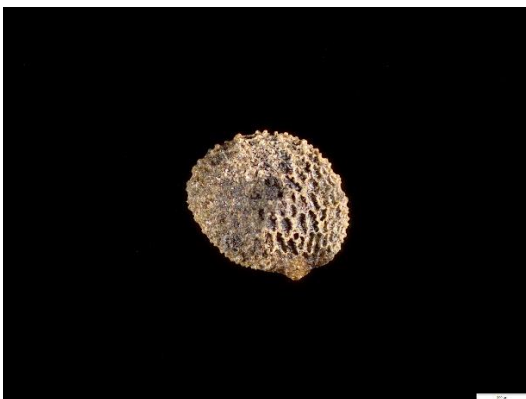
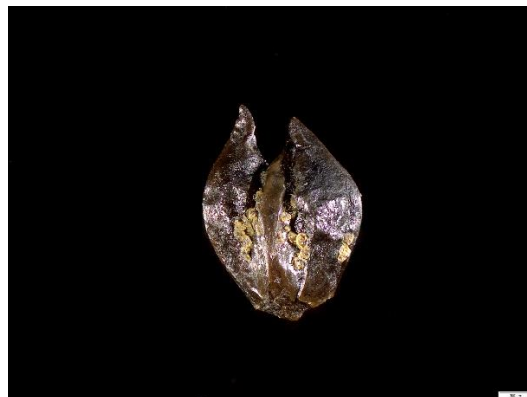
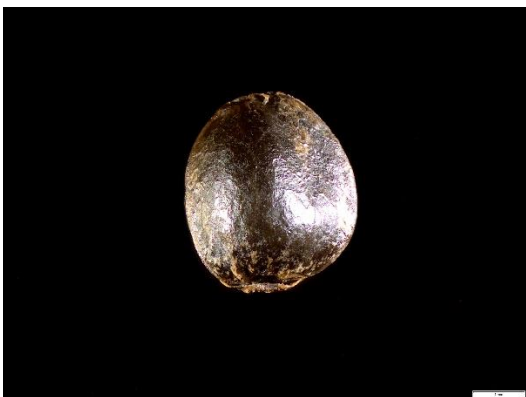
Starrar	<i>Carex</i> sp.	Cyperaceae	Frö	7
Tåg	<i>Juncus</i> sp.	Juncaceae	Frö	6
Havssälting	<i>Triglochin maritimum</i>	Juncaginaceae	Frö	1
Vildlin	<i>Linum catharticum</i>	Linaceae	Frökapsel	2
Gräs	Poaceae	Poaceae	Frö	19
Bergsyra	<i>Rumex acetosella</i>	Polygonaceae	Frö	3
Smörblomma	<i>Ranunculus acris/repens</i>	Ranunculaceae	Frö	8
Revfingrört	<i>Potentilla cf. reptans</i>	Rosaceae	Frö	2
Rosbuskar	<i>Rosa</i> sp.	Rosaceae	Tagg	3
Slån/hagtorn	<i>Prunus/Crataegus</i>	Rosaceae	Torn	1
Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>	Solanaceae	Frö	1
Ogräs-/runderatväxter				
Baldersbrår	<i>Tripleurospermum</i> sp.	Asteraceae	Frö	36
Svinmolke	<i>Sonchus asper</i>	Asteraceae	Frö	20
Stillfrö	<i>Descurainia sophia</i>	Brassicaceae	Frö	3
Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>	Brassicaceae	Skida	3
Åkerrättika	<i>Raphanus raphanistrum</i>	Brassicaceae	Skida	4
Sandnarv	<i>Arenaria serpyllifolia</i>	Caryophyllaceae	Frö	1
Våtarv	<i>Stellaria media</i>	Caryophyllaceae	Frö	8
Arvar	<i>Cerastium</i> sp.	Caryophyllaceae	Frö	1
Blå-/rödmålla	<i>Chenopodium glaucum/rubrum</i>	Chenopodiaceae	Frö	2
Svinmålla	<i>Chenopodium album</i>	Chenopodiaceae	Frö	39
Plistrar	<i>Lamium</i> sp.	Lamiaceae	Frö	1
Malvor	<i>Malva</i> sp.	Malvaceae	Frö	1
Jordrök	<i>Fumaria officinalis</i>	Papaveraceae	Frö	1
Kavelhirs	<i>Setaria</i> sp.	Poaceae	Frö	1
Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>	Polygonaceae	Frö	52
Skräppa ospec.	<i>Rumex obtusifolius</i> -typ	Polygonaceae	Frö	60
Tomtskräppa	<i>Rumex obtusifolius</i>	Polygonaceae	Fruktgömme	27
Åkerpilört	<i>Persicaria maculosa</i>	Polygonaceae	Frö	1
Pilört	<i>Persicaria lapathifolia</i>	Polygonaceae	Frö	18
Åkerbinda	<i>Fallopia convolvulus</i>	Polygonaceae	Frö	1
Femfingrört	<i>Potentilla argentea</i>	Rosaceae	Frö	2
Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>	Solanaceae	Frö	3
Brännässla	<i>Urtica dioica</i>	Urticaceae	Frö	105
Etternässla	<i>Urtica urens</i>	Urticaceae	Frö	57
Övriga växter				
Dån	<i>Galeopsis</i> sp.	Lamiaceae	Frö	1
Syskor	<i>Stachys</i> sp.	Lamiaceae	Frö	1
Övrigt				
Fiskjäll av abborrfisk				5

Referenser

- Fröberg, L. (2006) *Blekinges flora*. SBF-förlaget, Uppsala
- Heimdahl, J. (2009) Bolmörtens roll i magi och medicin under den svenska förhistorien och medeltiden. *Fornvännen*, 104(104), 112–128.
- Larsson, M., & Lagerås, P. (2015) New evidence on the introduction, cultivation and processing of hemp (*Cannabis sativa* L.) in southern Sweden. *Environmental Archaeology*, 20(2), 111–119.
- Linderson, H. opublicerad rapport. Dendrokronologisk analys av en brunn mellan Västernäs och Norra brofästet på Senoren, Karlskrona. Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2020:33

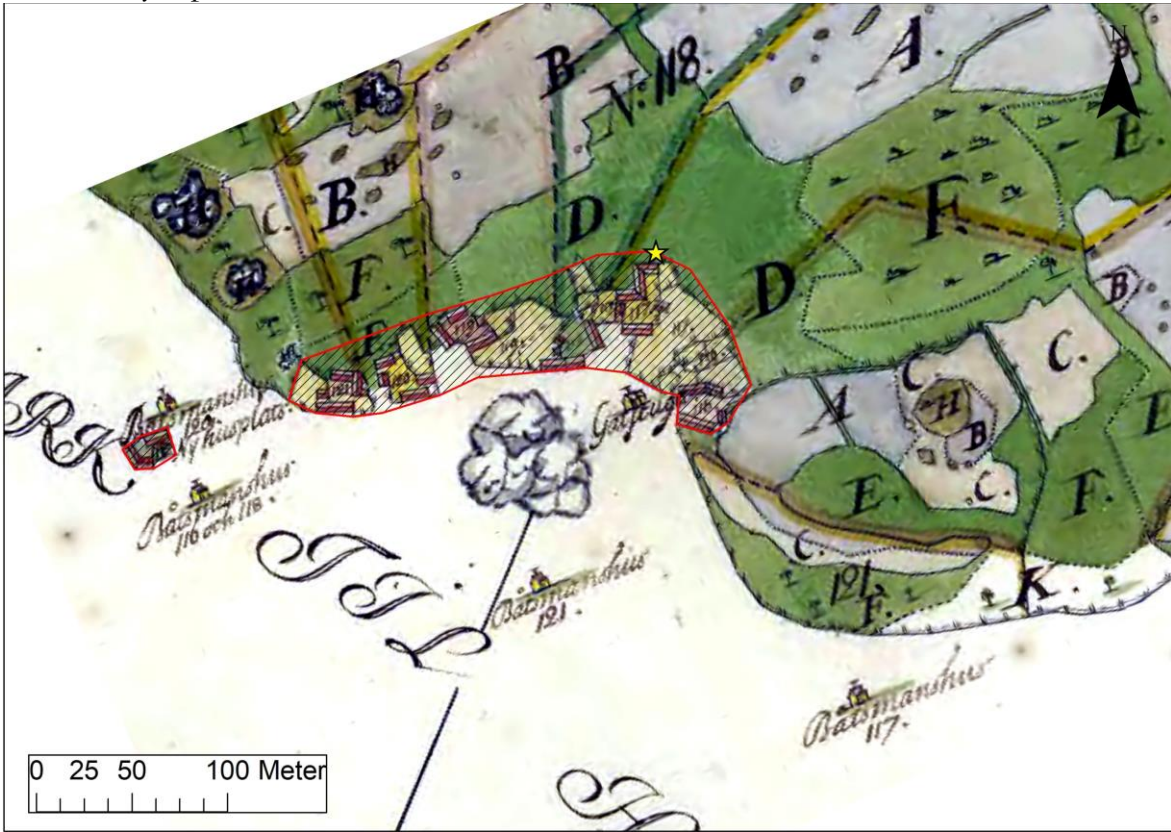

Figur 1. Ett urval utplockade fröer (och fiskfjäll) från brunnspövet som visar den goda bevaringen. Foto Per Lagerås

Figur 2. Fröer av några intressanta växter från brunnspövet: hampa (uppe till vänster), pors (uppe till höger), bolmört (nere till vänster) och haussälting (nere till höger). Foto Per Lagerås

Bilaga 4a och 4b – Kartöverlägg Storskifte 1759 samt underlag för Fornreg. Gul stjärna markerar fyndplatsen för brunnen

4a

4b

Rapportserie 2020

Blekinge museum

2020:1 **Ekebacksgärdet – RAÄ Augerum 689. Arkeologisk forskningsgrävning 2013.** Augerum S:1, Augerum socken, Karlskrona kommun.

2020:2 **Nordenskjöldska gården – fasad- och takreovering.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2020:3 **Under magasinsbyggnaden. Arkeologisk förundersökning kv Gulin 1, RAÄ Karlskrona 77:1.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2020:4 **Gränums bränneri – montering av trappor vid drankkistan.** Jämshög socken, Olofström kommun.

2020:5 **Västra Vång 2019. Arkeologisk forskningsgrävning.** Johannishus 1:2, Hjortsberga socken, Ronneby kommun.

2020:06 **Hvilans gamla begravningskapell – takreparation.** Karlshamn socken, Karlshamn kommun.

2020:7 **Carl-Gustaf kyrka – ombyggnad av Hoppets kapell.** Karlshamn socken, Karlshamn kommun.

2020:8 **Jullas hus – taktäckning.** Mjällby socken, Sölvesborg kommun.

2020:9 **Sjöborg/Elleholm – Arkeologisk forskningsgrävning 2019.** RAÄ 3:1 och 12:1 Elleholms socken, Karlshamns kommun.

2020:10 **Grevagården - montering av branddörrar och luftsluss.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2020:11 **Västernäs, Senoren. Arkeologisk efterundersökning 2019.** Ramdala socken, Karlskrona kommun.

